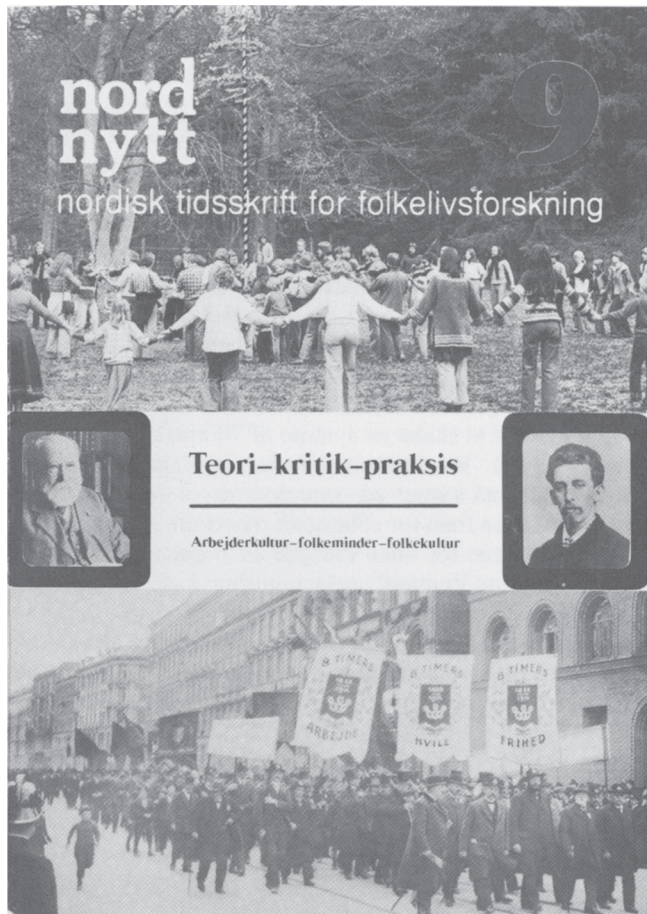

Anmeldelser

Hvor fløj ånden fra studenteroprøret (bl.a.) hen?

Nord Nytt. Nordisk tidsskrift for folkelivsforskning, nr. 9, 1981. Tema: Teori-kritik-praksis. Arbejderkultur-folkeminder-folkekultur. Red. af Flemming Hemmersam. 120 s., pris 40 kr. (studerende dog 21 kr.)

Billederne på forsiden af dette tema-nr. af Nord Nytt afspejler redaktionens bestræbelser med nummeret: I midten ses Evald Tang Kristensen og Louis Pio, forinden ses en 1. maj demonstration omkring første verdenskrig, og øverst danser folk fra Albertslund Folkemusikhus omkring majstangen i en skov. Evald Tang Kristensen og socialismen er de *teoretiske* inspirationskilder, der gennem *kritik* af borgerlig videnskab og kulturpolitik skal føre til en *praksis* i folkekulturens tjeneste i dagens Danmark. Den marxistiske inspiration har kendetegnet dette udmærkede tidsskrift for »etnologi, folkemindvidenskab og beslægtede fagområder«, siden det i 1978 blev genoplivet. Bag bladet står studerende og yngre forskere fra hele norden, men bladet er ikke kun et universitetsanliggende, idet det samtidig er meddelelsesblad for forskningsinstitutioner, museer, arkiver o.l. Bladet har siden '78 beskæftiget sig med bl.a. den i England så udbredte »oral history«, arbejdererindringer, arbejderfamilien, folkløstisk videnskab siden 1968, folkemedicin og eskimologi. De enkelte numre (hvoraf det foreliggende altså er nr. 9) har været ret forskellige både kvantitativt og – så vidt jeg kan bedømme – kvalitativt. Men også for musikfolk med interesse for folkekultur i bred forstand har der ind imellem været idéer og inspiration at hente til undervisning og (især) forskning.

Det foreliggende tema-nr. om »arbejderkultur-folkeminder-folkekultur« er redigeret af Flemming Hemmersam; men forordet er skrevet af Hemmersam og Leif Varmark i fællesskab – og det er nok ikke helt tilfældigt. Nummeret indeholder dels »bidrag til oparbejdelse af en historisk materialistisk forskningsstrategi og -teori«, nemlig afsnittet om »Studiet af

arbejderkultur«, div. forskningsoversigter, »Brudstykker til rød folkloristisk håndbog«, en kongresrapport om »Arbejderkultur und Volkskunde« og boganmeldelser. Dernæst kan man i afsnittet »Folkeminnevitenskap og vitenskapsteori« finde kritiske betragtninger over især norsk folkloristik. Og endelig er der artikler med eksempler på alternativ forskningspraksis, nemlig Varmarks afsnit om »folkekultur og kulturpolitik«, Kildegaard Hansens »Hverdagslig kulturpraksis« (om billeders betydning for studiet af dagligdag og livshistorie) og Svend Aage Andersens refleksioner over »Arbejdererindringer og arbejderkultur«. Intentionen om at lade nummeret indeholde eksempler på både teori, kritik og praksis synes således opfyldt. Men vigtigt er det jo, hvordan de tre ting hænger sammen.

Nu skulle man umiddelbart tro, at det var svært at lade sig inspirere af både Louis Pio og Evald Tang Kristensen. Ganske vist skrev førstnævnte i sine unge dage et lille skrift om »Sagnet om Holger Danske«, men Kristensen var ikke politisk interesseret i almindelig forstand og skriver endda i sine erindringer om sin medfølgende fotograf på en rejse i 1895: »... vi var ikke altid enige, da han var en Del socialistisk anlagt« (Minder og Oplevelser IV, s. 74). – Men i det markante forord kan man læse nummerets »programerklæring«:

For Hemmersam/Varmark er *folk* synonymt med *arbejderklasse*, og folkekulturen (»de fattiges kultur«) oprindelig i antagonistisk forhold til højkulturen. Denne folkekultur lever stadig i dag på land som i by, men o. 1870 kom den ind i byerne i forbindelse med afvandringen fra land til by, og efter dette tidspunkt kan man p.gr. af industrialiseringen og arbejderbevægelsens opkomst tale om en arbejderfolklore/arbejderkultur i byerne. Etnologer og folklorister i Norden opfordres til at »solidarisere sig med folket eller arbejderklassen, skrive og udforske folkets/arbejderklassens kulturhistorie, i kritisk dialog være med til at udvikle deres kultur, dvs. gå ind i kulturpolitiske problemstillinger, oparbejde en historisk materialistisk forskningstradition og få den ind på universiteterne, dvs. tilrettelæggelse af undervisning og forskning«. Og hele det nuværende videnskabelige miljø omkring folkekulturen inkl. Dansk Folkemindesamling affejes, fordi det »kan anskues som a) ideologiproducent, b) kulturimperialistisk generalstab, c) vare- og markedsanalyseinstitut, d) propagandacentral og e) beskyttet arbejdsplads«.

Et ordentligt slag i bolledejen! Det er forfriskende at se ånden fra studenteroprøret i '68 (folkeånden?) flyve endnu – selv om man også kan komme så højt op, at overblikket sløres og man må droppe argumenterne. For os udenforstående ser det ud, som om faget folkemindevidenskab har udviklet sig utroligt meget de sidste 15 år, og som om der sker en hel del spændende og relevante ting på Dansk Folkemindesamling – men det kommer selvfølgelig an på, hvad man sammenligner med. Kravet om at »vælge side« må i hvert fald ikke komme til at betyde, at kun bestemte fagretninger eller partistandpunkter kan få adgang til f.eks. materialet på Dansk Folkemindesamling. Åbenhed og kritik, tak!

Såvidt »programerklæringen«. I selve nummeret har jeg blandt de teoretiske diskussioner fået mest udbytte af de fire norske indlæg om »Folkemindevitenskap og vitenskapsteori«. Kjell Hansen har f.eks. en spændende diskussion af ideologibegrebet og kommer frem til, at krisen i faget i dag skyldes, at faget har afstået fra at være ideologisk nyttigt for nogen som helst i samfundet udenom. Det er en situation, der også truer (i hvert fald dele af) musikfaget i Danmark i disse år. Ola Grövdal mener, at norsk folkemindevidenskab i angst for at miste sin »objektivitet« har kastet sig over mekaniske funktionsmodeller på bekostning af at udvikle helhedssyn – også en problemstilling, der kan genfindes i musikfaget i Danmark (selv om der glædeligvis hos Gyldendal er en musikhistorie på vej, som vil forsøge at skabe en syntese af 70'ernes nye indsigter indenfor faget). Viseforskeren Velle Espeland betoner, at folkekulturen må støttes på egne præmisser – dvs. man må støtte aktiviteten frem for et bestemt repertoire – og interesser sig som folklorist for »den mængde av popgrupper som har vokse fram etter Vømmøl spelemannslag. Lokale band som syng på dialekt om lokale tilhøve«.

Fl. Hemmersam har begået en teoretisk tour de force, »Videnskaben om arbejderkultur og arbejderfolklore«. Den slags teoretiske statusopgørelser må til med mellemrum, og kan inspirere andre fag. Interessant er f.eks. hans deling af den herskende kultur i 1) borgerskabets egen kultur, 2) folkelig kultur og 3) populær kultur (»centraldirigeret, profitorienteret og markedsført kultur ...«) – stof til overvejelse, selv om jeg ikke tror, man kan stille det så enkelt op, bl.a. fordi både den folkelige kultur og »populærkulturen« knytter an til nogle uforløste behov hos os allesammen (jfr. Shubidua, Gasolin eller den

kværnende symaskine af klassisk musik i radioen). Jeg bifalder altså intentionen om at prøve at nyformulere folkloristikens videnskabsteoretiske grundlag (hvis indhold jeg selvfølgelig må afstå fra at referere og diskutere her). Det teoretiske skoleridt truer dog undertiden med at blive et mareridt, når vi når frem til begreber som »ret, sæd og skiks bytteværdi« og »ret, sæd og skiks merværdi« (s. 15). Hemmersams ambitionsniveau er beundringsværdigt højt – men de abstrakte teorier må unægtelig vise deres værd gennem praktiske analyser før de for alvor bliver interessante. I denne artikel får man dog i det mindste salt til brødet, hvorimod samme Hemmersam spiser os af med det rene intet i »Brudstykker til rød folkloristisk håndbog«, som skal forestille at gennemgå Marx, Engels, Lafarque, Gramsci med fleres syn på folklore og arbejderetnografi, Wolfgang Steinitz' syn på arbejdersang og –folkesang samt den kommunistiske sovjetiske, østtyske og kinesiske folkloristikks udvikling på ialt 10 sider! Resultatet er her, som i Hemmersams to andre forskningsoversigter, et citatmareridt, som er svært at bruge til noget. Så hellere en udførlig bibliografi, eller endnu bedre – som i Kjell Hansens præsentation af L.A. Whites teorier – en gennemarbejdet fremstilling og vurdering af en forfatters teorier.

Blandt de tre eksempler på alternativ folkloristisk praksis, vil Leif Varmark selvfølgelig have størst interesse for musikfolk. Studenteroprørets gamle parole om »forskning for folket, ikke for profitten« er her ført ud i livet gennem hans skildring af »Folkemusik i Hogager«, »Folkemusik og undervisning«, »folkemusik og forsamlingshuse« og »Albertslund folkemusikhus«. Her fortæller han om grunden til, at »jeg har brugt det meste af min studietid til arbejdet med at opbygge Albertslund Folkemusik(hus?) i stedet for at sidde og gabe over forelæsningsne på universitetet« – en »identificering med folkekulturen og dens folk«, der har annekteret Evald Tang Kristensen så meget, at Varmark endog taler om »Kristensen-Knudsen-linien« (Knudsen er lederen af folkemusikhuset i Hogager, Thorkild Knudsen, som Varmark støtter sig til i sit folkemusikarbejde)! Pladsen er ikke til at referere Varmarks artikel – læs selv – men den er heldigvis ikke så goldt polemisk, som hans artikler i folkemusikdebatten i *Information* i foråret, og giver derfor et spændende indblik i denne særegne folkemusikalske fløjs arbejde. Om den store fascinerende folkemindeindsamler Evald Tang Kristensen så i længden

vil kunne blive ved med at kunne lægge navn til »Hogager-fløjens« kulturpolitiske arbejde er en anden sag. Det vil uden tvivl blive diskuteret i forbindelse med de nærmeste års større udgivelser af bøger om og af ham (de første bliver Joan Rockwells biografi samt genudgivelsen af Kristensens egen »Gamle Kildevæld«, begge her i efteråret). I øvrigt er Albertslund folkemusikhus i sommer begyndt udgivelsen af tidsskriftet »Musikalsk folkekultur«, og hvad enten man, som jeg synes, at det varmarkske folkemusikbegreb er for snævert eller ej, så er det guf for musikfolk.

Alt i alt et inspirerende pust fra et par nabofag, der, når man forsøger at forholde sig materialistisk og kulturpolitisk til musikvidenskab og folkemusikken, egentlig er ganske beslægtede med vores. Nummerets hovedproblem er nok, at det kniber med at få integreret og frugtbargjort teorien i praksis (og omvendt), og at ånden fra studenteroprøret truer med at blive en noget tvivlsom »folkeånd«. Men vi kunne trænge til en tilsvarende »teori-kritik-praksis« diskussion om musikfaget i Norden!

Jens Henrik Koudal